

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΝΑΣΤΑΤΩΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΜΑΝΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17^{ον} ΑΙΩΝΑ.

Ὁ Γάλλος χρονικογράφος Φίλιππος Κομίνης (Ἀπομνημονεύματα, βιβλίον 7^{ον}, κεφάλαιον 17^{ον}) ἀναφέρει τὰς λεπτομερείας ἀποπείρας τινὸς ἀναστατώσεως τῆς βορείου Ἑλλάδος, ὀργανισθείσης τῇ ὑποκινήσει τοῦ Καρόλου VIII καὶ πρὸς ὄφελος αὐτοῦ. Ἡ ἐπιχείρησις, προδοθεῖσα μυστικῶς εἰς τὴν Τουρκίαν ὑπὸ τῆς Βενετικῆς δημοκρατίας, ἐναυάγησεν.

Μετὰ ἓνα αἰῶνα, πρίγκηψ Γάλλος ὁ Κάρολος Β', δούξ τοῦ Νεβέρ, τῆς Μαγεντίας καὶ τοῦ Ρετέλ, ισότιμος τῆς Γαλλίας, κτλ., κτλ., ἀπόγονος εἰς ἑβδομον βαθμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, ἠθέλησεν ἐπίσης ν' ἀναστατώσῃ πρὸς ὄφελος αὐτοῦ τὴν Ἑλλάδα. Τὰ χρονικὰ τοῦ καιροῦ ἐκείνου διετήρησαν ἄχρις ἡμῶν ἀμυδράν τινά ἀνάμνησιν τοῦ συμβάντος ἐκείνου. Εἰς τὸν Κύριον Berger de Xivrey ὀφείλομεν τὴν ἀνακάλυψιν αὐθεντικῶν καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἐπισήμων ἐγγράφων, χορηγούντων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐντελῶς νέας διασαφήσεις.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων ἐξάγεται (Ἀλληλογραφία τοῦ

δουκὸς τοῦ Νεβέρ καὶ τῶν Μανιατῶν, κτλ. Collection Béthune, n° 9,525 [Nevers, 30] Bibl. imp.), ὅτι ἀπὸ τοῦ 1612 ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ ἤρχισε νὰ συνεννοῖται μετὰ τῆς Μάνης, ὅτι κατὰ τὸ 1614 συνῆλθον εἰς τὸ Cucci τῆς Ἄνω Ἀλβανίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ πρῶτιστοι κάτοικοι τῆς ῥηθείσης ἐπαρχίας ὡς καὶ οἱ τῆς Βοσνίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας, τῆς Ἑρζεγοβίνης καὶ τῆς Δαλματίας, ὅπως σκεφθῶσι περὶ τῶν πρὸς γενικὴν ἀναστάτῳσιν καταλλήλων μέσων.

Κατὰ τὸ 1618 καὶ 1619 ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Μάνην ἓνα τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ, τὸν κόμητα τοῦ Σατωρενῶ, συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ Μανιάτου Πέτρου Μεδίκου, καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ γενόμενον δεκτὸν ὑπὸ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων, οἵτινες ἐπόθουν τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των.

Τῇ ὁδηγίᾳ σοφοῦ παλαιογράφου, τοῦ Κ. Λουδοβίκου Λαλάνου, εὑρον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀκαδημίας (Fonds Godefroy, tome DXVI) ἔγγραφόν τι Γαλλιστὶ γεγραμμένον καὶ ὄν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σχέδιον ἐκθέσεως πρέσβειός (1) τινος. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο πραγματεύεται τὸ αὐτὸ συμβάν· δὲν ἀναφέρει ὅμως τὸν δούκα τοῦ Νεβέρ, ἀλλὰ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, καὶ λέγει ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ Σατωρενῶ μετέβη εἰς Μάνην τῇ διαταγῇ αὐτοῦ. Λέγει ἐπίσης ὅτι καὶ ἡ καθολικὴ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας εἶχεν ὀργανίσει συνεννοήσεις μετὰ τῆς Μάνης, τοῦ τελευταίου ἀσύλου τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀλλὰ τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐν πολλοῖς συμφωνεῖ μετὰ τῶν πληροφοριῶν (2), ἃς χορηγεῖ ἡμῖν ἡ συλλογὴ Béthune, οὐδὲ δύνα-

(1) Ὡς γνωστὸν ἡ συλλογὴ Godefroy εἰς τὴν Ἀκαδημίαν εἶναι πλήρης ἐκθέσεων διπλωματικῶν ἀπεσταλμένων.

(2) Παράβαλε τὰ ἐν τῷ ἔγγράφῳ τούτῳ λεγόμενα περὶ Πέτρου τοῦ Μεδίκου πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του λεγόμενα ἐν τῇ πρὸς τὸν Δοῦκα ἐπιστολῇ (ἴδε fol. 110, recto, lig. 12 καὶ 13). Ἐν παρόδῳ σημειῶ ὅτι Μέδικοι δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἐν Μάνῃ· μὴ ἀπ' αὐτῶν κατάγονται οἱ Γιατράκοι;

ται ν' ἀντιταχθῇ πρὸς αὐτὴν, στερούμενον παντὸς ἐπισήμου χαρακτῆρος.

Δημοσιεύω ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ περίεργον τοῦτο ἔγγραφον, ἀρκούμενος μόνον νὰ ἐπιβεβαιώσω τὴν τοπογραφικὴν καὶ στατιστικὴν αὐτοῦ ἀκρίβειαν.

Περιγραφή τῆς χώρας καὶ τοῦ θάρρους τῶν Μανιατῶν,
τῶν κατὰ τοῦ Τούρκου σχεδίων των καὶ τῆς πρὸς
τὸν σκοπὸν τοῦτον αἰτήσεως αὐτῶν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Μανιατῶν κατὰ τὸ 1619.

« Ἡ χώρα τῶν Μανιατῶν εἶναι μέρος τι τοῦ Μωρέως, εἰς τὸ ὅποῖον κατέφυγον πολλοὶ ἄρχοντες καὶ εὐγενεῖς Ἕλληνες, ὅτε οἱ Τούρκοι εἰσέδραμον εἰς τὴν ἐπαρχίαν των.

« Ἐξησφαλίσθησαν δὲ κατὰ τῆς ἐχθρικῆς τυραννίας ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ φύσει ὀχυροῦ τῆς θέσεως, ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ τοῦ θάρρους καὶ τῶν ὅπλων των, μόνων μέσων, δι' ὧν κατώρθωσαν νὰ διατηρήσωσιν ἄχρι τοῦδε καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν των.

« Ὁ ἄρχων τοῦ Σατωρενῶ, ὅστις τῇ διαταγῇ τοῦ βασιλέως μετέβη πρὸ δύο ἐτῶν ἐκεῖ, ἀναφέρει ὅτι τὰ παράλια τῆς Μάνης ἔχουσιν ἔκτασιν 140 μιλίων, καὶ σχηματίζουν πολλοὺς λιμένας, ὧν τινες καλοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους δύνανται νὰ οἰκοδομηθῶσι φρούρια, ἀπόρθητα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἐγγχωρίων. Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τόπου τούτου ἔχει πλάτος 70 μιλίων περίπου.

« Παρετήρησεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς μεγάλην πόλιν, παραδόξως κειμένην καὶ πολυάνθρωπον,

ὀριζομένην ἀφ' ἐνὸς ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν φέρουσιν ὀλίγαι μόνον στεναὶ πάροδοι ἀπὸ τῆς Καλαμάτας ἄχρι τῆς Πασσάβας, τῶν δύο ἄκρων τῆς Μάνης. Ἡ χώρα αὕτη περιέχει 700 περίπου πόλεις καὶ χωρία καὶ πλεῖστα μοναστήρια τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων δὲν ἀναφέρονται ἐνταῦθα πρὸς ἀποφυγὴν μακρηγορίας.

« Εἶναι ἱκανῶς γόνιμος εἰς σίτους, οἶνους, ἔλαια, θρέμματα παντοειδῆ, καὶ καρπὸν τινα καλούμενον βαλάνι, χρήσιμον εἰς βαφὴν τῶν δερμάτων, ἅτινα ἐμπορεύονται ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ, ὡς καὶ τὰ ἔλαια καὶ τὰ μετὰξωτά των, φύσει ἐξάίρετα καὶ ἄριστα κατεργαζόμενα ὑπ' αὐτῶν.

« Δύνανται πάντοτε νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων των δεκακισχίλιοι ἢ δωδεκακισχίλιοι καλοὶ ἄνδρες, ἐπιδέξιοι καὶ ἄριστα διατεθειμένοι, ἰσάριθμοι δὲ ἐκ τῶν γειτόνων χωρῶν· εἶναι Ἀλβανοὶ, ἄνδρες γενναῖοι, ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν Τούρκων. Ἄμα δ' ἐλευθερωθῶσι, θὰ πράξωσι τὰ πάντα πρὸς ἐξολοθρευσμὸν τῶν ἐχθρῶν των καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν συμπατριωτῶν των τοῦ Μωρέως, ὅπου εἰς ἕκαστον Τοῦρκον ἀναλογοῦσι δέκα χριστιανοὶ, ἄλλ' ἄοπλοι. Οἱ προῤῥηθέντες ὅμως ἔχουσιν ὅπλα παντοειδῆ, καὶ στρατηγοὺς μόνον χρειάζονται, γνωρίζοντας κάλλιον αὐτῶν τὰ πολεμικὰ στρατηγήματα.

« Ἐπικουρικόν τι σῶμα ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων πεζῶν καὶ 40 χιλιάδες λογχῶν καὶ πυροβόλων μετὰ ποσότητός τινος πολεμοφοδίων ἀρκοῦσιν, ὅπως ἀμέσως ἀπωθήσωσι τοὺς ἀσπόνδους ἐχθροὺς τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος ἐκ τῆς ωραίας ταύτης ἐπαρχίας, ἀληθοῦς ἀκροπόλεως οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς Ἀνατολῆς, λίαν πλουσίας καὶ γόνιμου εἰς σίτους, ἔλαια, οἶνους, μέταξαν, ἰχθῦς καὶ θρέμματα παντοειδῆ, ἐχούσης περίμετρον 700 ἢ 800 μιλίων καὶ χορηγού-

σης ἐτήσιον εἰσόδημα εἰς τὸν Τοῦρκον 12 ἢ 15 χιλιάδας δουκάτων.

« Ἡ χώρα εἶναι ἄριστα κατοικημένη καὶ περιέχει 100 χιλιάδας ἀνδρῶν, δυναμένων νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα εἰς πρώτην παρακέλευσιν τῶν ἐπισκόπων των, οὓς τιμῶσι καὶ μεγάλως σέβονται. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκόπων συνδιελέχθησαν μετὰ τοῦ ρηθέντος ἄρχοντος τοῦ Σατωρενῶ, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ κυρίου Πέτρου τοῦ Μεδίκου, ὃν ἐξόχως τιμῶσι καὶ διὰ τὴν τιμιότητα καὶ εὐγένειάν του καὶ διὰ τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἔχει ἐπὶ τῶν συμπατριωτῶν του, οἵτινες σταθερωτάτην ἔχουσιν ἀπόφασιν νὰ ἀποδιώξωσι τῆς ἐπαρχίας των τοὺς Τούρκους· καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξαπέστειλαν τὸν ρηθέντα κύριον Πέτρον Μέδικον πρὸς τὸν βασιλέα, ὅπως ταπεινῶς ἱκετεύσῃ νὰ τοῖς χορηγηθῶσι τὰ μέσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐὰν δὲ αἱ ὑποθέσεις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος δὲν ἐπιτρέπωσιν αὐτῷ νὰ τοὺς βοηθήσῃ φανερῶς, ἀκυρῶν τὴν μετὰ τοῦ Σουλτάνου συνθήκην, ἃς εὐαρεστηθῇ τοῦλάχιστον νὰ βοηθήσῃ λαθραίως τὸ τάγμα, ὅπερ, ὡς ἤκουσαν, συνέστη ἐν Εὐρώπῃ πρὸς γενικὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν σκληρῶς πρὸ πολλοῦ βασανιζομένων ὑπὸ τῆς τυραννίας τῶν βαρβάρων πτωχῶν χριστιανῶν· ὑπόσχονται δ' εἰς τὸν βασιλέα νὰ ᾔναι πάντοτε ταπεινότατοι αὐτοῦ ὑπήκοοι καὶ ὑπηρέται τοῦ χριστιανικωτάτου αὐτοῦ στέμματος, ἐὰν εὐαρεστηθῇ νὰ τοὺς βοηθήσῃ φανερῶς διὰ τῶν ὅπλων του· νὰ ᾔναι δὲ διὰ παντὸς εἰς αὐτὸν ὑπόχρεοι, ἐὰν βοηθήσῃ τὰ ὅπλα τοῦ ρηθέντος τάγματος, ὡς θεωρήσῃ καταλληλότερον καὶ ὡς συμβουλεύσωσι τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου του.

« Καὶ ἡξεύρει ὁ ρηθεὶς ἄρχων τοῦ Σατωρενῶ ὅτι εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ δεχθῶσι τὰς προσφορὰς τοῦ δουκὸς Dossone καὶ πρέσβεως τοῦ καθολικοῦ βασιλέως ἐν Βενετίᾳ, πρὸ πολλοῦ γε-

νομένους ὑπ' αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως του, ἐὰν ὁ βασιλεὺς δὲν εὐαρεστηθῇ νὰ τοὺς συνδράμῃ· ἤθελον δὲ ἤδη δεχθῇ αὐτάς, ἐὰν ὁ ἄρχων τοῦ Σατωρενῶ δὲν συνήντα ἐν Ἰταλίᾳ τὸν Πέτρον Μέδικον, ἀποφασίσαντα νὰ ἐπανέλθῃ μετ' ἐκείνου εἰς τὸν τόπον του, διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς πατριώτας του τὴν καλὴν διάθεσιν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ὃν καὶ οἱ πρόγονοί του καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔσχον πρὸ ἐτῶν τὴν τιμὴν νὰ ὑπηρετήσωσι. Φόβος δὲ εἶναι μήπως οἱ Μανιάται, οὔτε ὑπὸ τοῦ ἐνὸς οὔτε ὑπὸ τοῦ ἄλλου βοηθούμενοι, ῥιφθῶσι μόνοι εἰς τὴν ἐπιχείρησιν· τόσον τοῖς εἶναι μισητὴ καὶ ἀνυπόφορος ἡ Τουρκικὴ βαρβαρότης! Ἀποτυγχάνοντος δὲ τοῦ σχεδίου τούτου δι' ἔλλειψιν τροφῶν, πολεμοφοδίων καὶ ἀρχηγῶν, θὰ χαθοῦν χιλιάδες χριστιανικῶν ψυχῶν, πρὸς μεγάλην ζημίαν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὄφελος τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. »

Τὸ τάγμα, ὅπερ, ὡς ἤκουσαν, συνέστη ἐν Εὐρώπῃ πρὸς γενικὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν πτωχῶν χριστιανῶν, εἶναι πιθανῶς ἡ χριστιανικὴ στρατιὰ (*milice chrétienne*), συστηθεῖσα τῷ 1616 ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Νεβέρ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τούτου ὁ ἱππότης Μιχαὴλ de Marolles, ἀββᾶς τοῦ Villeloin· « Ὁ καπουκῖνος πατὴρ Ἰωσήφ ὑπῆρξε πρωτουργὸς τοῦ σχεδίου τούτου. Εἶχε πείσει τὸν γενναιόφρονα τοῦτον πρίγκηπα (δοῦκα τοῦ Νεβέρ) νὰ ἐξοπλίσῃ πλοῖα, νὰ ἐπιβιβάσῃ ἐπ' αὐτῶν τοὺς ἱππότες τοῦ τάγματός του, καὶ νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν δυναστευομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων χριστιανῶν, ἰδίως δὲ τῶν ἐν τῷ Μωρέᾳ, οὓς ἤλπιζε νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν διὰ σημαντικῆς ἐπαναστάσεως. » (*Mémoires, Paris, 1556, in-fol., σελ. 56 καὶ 57*).

Γνωστὸν εἶναι τῶνόντι ὅτι ὁ δοῦξ τοῦ Νεβέρ ὥπλισε πέντε

πλοῖα, καὶ ὅτι ὁ πατὴρ Ἰωσήφ ἐκήρυξε νέαν σταυροφορίαν τὴν ἡμέραν τῶν Ἀγίων Πάντων (1619) ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Νεβέρ, εἶτα δ' εἰς Ὀλμούτς. Ἀλλ' ὁ στόλος τοῦ δουκὸς ἐγένετο πυρὸς παρανάλωμα, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Σταυροφόρων, οἵτινες εἶχον ὀρκισθῆ, δὲν τῷ ἐφάνη ἐπαρκὲς πρὸς ἐκτέλεσιν σχεδίου, τὸ ὁποῖον ὁ Ρισχελιεύς ἀπεκάλεσεν « ἐπιχείρησιν ἀβάσιμον καὶ ἄνευ ἐλπίδων ἐπιτυχίας διὰ τοὺς γνωρίζοντας καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς. » (*Mémoires, édition de Michaud et Poujoulat, liv. VII, p. 116.*)

Ὡς δὲ δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐξ ὅλων τῶν μαρτυριῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ Γαλλικὴ αὐλὴ δὲν ἔβλεπε μετ' εὐαρεσκείας τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ δουκὸς τοῦ Νεβέρ.

Ἀλλ' ἂν τὸ ἐγγράφον, ὅπερ δημοσιεύω, πηγάζῃ, ὡς φρονῶ, ἐκ τοῦ γραφείου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς πρεσβείας, ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ ὑπῆρξεν ἀπλοῦν ὄργανον τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως, ποθούσης ἴσως μόνον τὴν ματαίωσιν τῶν σχεδίων τοῦ βασιλικοῦ τῆς Ἰσπανίας οἴκου, ὅστις, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ ἄνωθεν ἐγγράφῳ, συνεννοεῖτο μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μάνης (1).

(1) Τὸ δημοσιευόμενον ἐνταῦθα ἐγγράφον εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, στρυφνὴν καὶ δυσνόητον, καὶ ἔνεκα τούτου πρέπει νὰ συγχωρηθῶσιν αἱ ἀτέλειαι τοῦ ὕφους τῆς μεταφράσεως, ἐν ἧ πρό πάντων ἐπεξηγήθη τὸ πιστόν.